

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

НАУКОВО-ВИХОВНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Методичні рекомендації
до практичних занять для здобувачів вищої освіти третього
(освітньо-наукового) рівня денної та заочної форм здобуття освіти
за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»

Електронний ресурс

Рецензенти:

М. І. Лазарєв – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Навчально-наукового інституту «Українська інженерно-педагогічна академія» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

К. С. Волкова – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 8 від 28 березня 2025 року)*

- Н 34 **Науково-виховні засади професійної освіти** : методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня денної та заочної форм здобуття освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» [Електронний ресурс] / уклад. Л. В. Штефан, В. С. Ковальська, Н. П. Рубан, Л. О. Бачієва. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – (PDF 24 с.)

Методичні вказівки для проведення практичних занять з дисципліни «Науково-виховні засади професійної освіти» спрямовані на розвиток здатностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні виховні проекти у сфері професійної освіти та дотичні до неї міждисциплінарні проекти, лідерство під час їхньої реалізації.

Видання рекомендовано здобувачам третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктора філософії) всіх спеціальностей, а також може бути корисним науково-педагогічним працівникам.

УДК 377(075.5)

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2025

© Штефан Л. В., Ковальська В. С.,
Рубан Н. П., Бачієва Л. О., уклад., 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Мета та завдання дисципліни.....	5
2. Тематика практичних занять.....	6
3. Підготовка до практичних занять	7
4. Методичні рекомендації щодо проведення практичних занять.....	8
5. Рекомендована література.....	20
Додатки.....	22

ВСТУП

Українська система освіти в цілому і система професійної освіти зокрема переживає процеси перетворення, які зумовлені, з одного боку, безперервною спонтанною адаптацією до змінних умов зовнішнього середовища, з іншого – суперечністю реформ. При цьому система професійної (професійно-технічної) освіти глибоко проникає як у соціальну, так і в економічну сфери, виходить на ринки праці, товарів, послуг і капіталу. Реформування цього сектору освіти неможливо здійснювати тільки адміністративними методами або тільки зусиллями самої освітньої системи. Необхідна консолідація зусиль уряду, працедавців, населення з урахуванням динаміки оновлення ринку праці.

Головним критерієм якості професійної освіти має бути здатність молодого покоління повноцінно жити і активно діяти у новому світі, постійно самовдосконалюватися, адекватно реагувати на зміни, особливо в періоди технологічних та цивілізаційних проривів. Окрім того прогресивні зміни у суспільних відносинах зумовлюють необхідність забезпечення високого рівня освіти як запоруки конкурентоспроможності, професійної і соціальної мобільності, самовдосконалення громадян. Така постановка питання вимагає постійних активних зусиль у пошуку ефективних виховних стратегій підготовки здобувачів вищої освіти, зокрема докторів філософії. Це забезпечується за рахунок навчання дисципліні «Науково-виховні засади професійної освіти».

Методичні вказівки для проведення практичних занять структуровано відповідно двох розділів:

- розділ 1 «Методологічна база виховних засад професійної освіти»
- розділ 2 «Теоретичні основи виховання в професійній освіті».

Ефективній реалізації практичних занять сприятимуть представлені рекомендації щодо їх організації, виконання творчих і проблемних завдань під час роботи з науковою, навчальною, навчально-методичною літературою.

Дисципліна «Науково-виховні засади професійної освіти» є обов'язковою дисципліною у циклі підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктора філософії).

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни є розвиток у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктора філософії) здатності діяти на основі системного наукового світогляду, професійної етики, загального культурного кругозору; реалізовувати науково-педагогічну діяльність та управління освітнім процесом у сфері професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, а також підготовки відповідних педагогічних кадрів для неї на основі сучасних наукових підходів; започатковувати, планувати, реалізовувати та коригувати процес наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності.

Завдання дисципліни:

- формування уявлення про процес становлення та розвитку ідей виховання в історії педагогічної думки;
- засвоєння основних напрямів, закономірностей, принципів виховання та шляхів їх реалізації в освітньому процесі;
- забезпечення розуміння специфіки змісту, форм, методів та засобів виховання в професійній освіті та вмінь з їх використання;
- формування вмінь з організації виховної роботи на основі моделювання інноваційних виховних проєктів у реальній педагогічній практиці;
- мати здатності менеджера організації виховного процесу в закладах професійної освіти.

Результати навчання:

РН4. Розробляти та реалізовувати в команді наукові та/або інноваційні проєкти у сфері професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, а також підготовки відповідних педагогічних кадрів для неї, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику у цій сфері та дотичних до них міждисциплінарних напрямках.

РН6. Інтегрувати передові концептуальні та методологічні підходи з науково-дидактичних, виховних, адаптивних та інших основ професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, а також підготовки відповідних педагогічних кадрів для неї.

2. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Кожне практичне заняття з дисципліни «Науково-виховні засади професійної освіти» спрямовано на відпрацювання здобувачем теоретичного матеріалу через реалізацію його в практичній площині. Тематика практичних занять та їх обсяг занять представлені в табл. 2.1.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	2	3	4
Розділ 1. Методологічна база виховних засад професійної освіти			
1	Методологічна та нормативно-правова база організації процесу виховання в закладах професійної освіти	2	0,25
2	Аналіз сучасних концепцій розвитку професійної освіти як підґрунтя організації виховного процесу	2	0,25
Розділ 2. Теоретичні основи виховання в професійній освіті			
3	Проектування виховних систем в професійній освіті	4	0,25
4	Система роботи педагога з добору комплексу оптимальних і доцільних методів, форм і засобів виховного впливу на особистість у закладах професійної освіти	4	0,25
5	Змістовне планування виховної роботи як основи становлення особистості у процесі соціалізації в закладах професійної освіти	4	0,25
6	Ініціювання, розроблення і реалізація комплексних інноваційних виховних проєктів у сфері професійної освіти	4	0,5
7	Визначення менеджерських якостей педагога в процесі організації виховного процесу в закладах професійної освіти	4	0,25
Усього		24	2

3. ПІДГОТОВКА ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

При підготовці до кожного практичного заняття з дисципліни «Науково-виховні засади професійної освіти» здобувач повинен урахувати його структуру, яка включає такі етапи:

1. Привітання.
2. Підготовка здобувачів до виконання завдань даного заняття.
3. Актуалізація базових знань.
4. Формування виконавчих дій.
5. Підведення підсумків.

Після привітання другий етап заняття передбачає повідомлення теми заняття, постановку мети і її мотивування шляхом підкреслення ролі виконаної роботи та її апробації на занятті.

Третій етап заняття включає вказівки на зв'язки, що встановлює передбачувана робота із лекційним матеріалом, способи його використання задля вирішення завдань практичного заняття.

Четвертий етап заняття передбачає безпосередньо виступи слухачів із доповідями та рефератами, обґрунтування ними отриманих висновків, сумісне обговорення спірних питань.

Виступ може мати позитивну оцінку за умов якісної побудови повідомлення та якісного його подання.

При цьому важливо, щоб були враховані новизна матеріалу, чіткість основних положень, логічність переходів, переконливість доказів, використання прикладів, відсутність зайвих слів. Водночас доповідач повинен продемонструвати особистісну переконаність у висловлюваному, прийнятність темпу мови, звучність голосу, високий ступінь власного інтересу до теми доповіді, переймання зацікавленістю інших здобувачів.

П'ятий етап обов'язково містить загальні висновки за результатами виконаних завдань та оцінку.

4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

МЕТОДОЛОГІЧНА ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Мета заняття: на основі уявлення про джерела розвитку та становлення виховних засад професійної освіти, знань нормативно-законодавчої бази їх реалізації сформулювати вміння здійснювати аналіз як історичних передумов розвитку виховних систем професійної освіти, так і сучасного нормативно-законодавчого підґрунтя їх функціонування.

Питання для підготовки до заняття:

1. Охарактеризувати джерела розвитку виховних засад професійної освіти.
2. Визначити суть донаукового етапу розвитку виховних засад професійної освіти.
3. Охарактеризувати особливості такого етапу розвитку виховних систем, як формування теоретичних концепцій.
4. Пояснити особливості наукового етапу розвитку виховних засад професійної освіти.
5. Охарактеризувати сучасні напрями розвитку виховних систем професійної освіти: гуманістична педагогіка, педагогіка ненасильства, педагогіка співпраці, педагогіка культури, інформаційно-кібернетична педагогіка, педагогіка права, реабілітаційна педагогіка.
6. Визначити нормативно-правові документи, що регламентують реалізацію виховних засад професійної освіти.

Завдання, що виконуються на занятті:

1. Здійснити аналіз етапів розвитку виховних засад професійної освіти у вигляді таблиці:

Етапи розвитку виховних засад професійної освіти

Назва етапу	Період існування	Представники етапу	Особливості етапу	Форма відображення результатів
Донауковий етап				
Етап розвитку виховних систем				
Науковий етап				
Сучасний етап				

2. Здійснити аналіз нормативно-законодавчої бази реалізації виховних засад професійної освіти у вигляді таблиці:

Нормативно-правова база організації процесу виховання в закладах професійної освіти

Назва документу	Вихідні данні (ким і коли прийнятий)	Основні позиції, що регламентують процес виховання в закладах професійної освіти

3. Провести дискусію за темою «Виникнення виховання та його становлення як цілеспрямованого процесу».

ПІДСУМКИ ЗАНЯТТЯ

Підведення підсумків заняття передбачає:

- оцінку:
 - ступеня й рівня підготовки групи й окремих здобувачів до заняття (шкала оцінювання: не підготовлені, підготовлені частково, підготовлені);
 - активності в обговоренні результатів виконання завдань (кількість здобувачів, що брали участь у виконанні завдань);
 - правильності виконання завдань (загальна кількість здобувачів, що виконали завдання без помилок);
- виставлення заліку за підсумками роботи здобувачів, що виконали завдання і прийняли участь в обговоренні і взаємоперевірці;
- видачу додаткових індивідуальних завдань здобувачам, які не одержали заліку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЯК ПІДґРУНТЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Мета заняття: на основі знань сучасних парадигм організації виховного процесу в професійній освіті, суті і рівнів методології, законів, закономірностей принципів і правил виховного процесу професійної освіти сформулювати вміння визначати методологічні й концептуальні основи організації виховного процесу в професійній освіті.

Питання для підготовки до заняття:

1. Охарактеризувати парадигмальні основи організації виховного процесу в професійній освіті.
2. Визначити суть поняття «методологія наукового пізнання».
3. Охарактеризувати рівні методології.
4. Визначити й охарактеризувати сучасні філософські напрями, які виступають у ролі методології педагогіки.

5. Визначити підходи, що є основою конкретно-наукової методології організації виховного процесу в професійній освіті.

6. Охарактеризувати суть законів і закономірностей організації виховного процесу в професійній освіті.

7. Перерахувати й надати характеристику принципам виховання.

Завдання, що виконуються на занятті:

1. Визначити методологічні основи організації процесу виховання в сучасній професійній освіті. Результати представити у вигляді таблиці:

Методологічні основи організації процесу виховання в сучасній професійній освіті

Рівні методології	Характеристика рівня методології	Особливості прояву на сучасному етапі розвитку професійної освіти

2. Здійснити аналіз сучасних концепцій організації виховного процесу в професійній освіті у вигляді таблиці:

Концептуальні основи організації виховного процесу в професійній освіті

Назва концептуального напрямку	Характеристика концептуального напрямку	Особливості реалізації у сучасній професійній освіті
Неотомізм		
Неопозитивізм		
Неопрагматизм		
Необіхевіоризм		
Гуманізм		
Екзистенціалізм		

3. Провести дебати на тему: «Якою має бути концептуальна основа виховання покоління Z?»

ПІДСУМКИ ЗАНЯТТЯ

Підведення підсумків заняття передбачає:

- оцінку:

- ступеня й рівня підготовки групи й окремих здобувачів до заняття (шкала оцінювання: не підготовлені, підготовлені частково, підготовлені);

- активності в обговоренні результатів виконання завдань (кількість здобувачів, що брали участь у виконанні завдань);

– правильності виконання завдань (загальна кількість здобувачів, що виконали завдання без помилок);

- виставлення заліку за підсумками роботи здобувачів, що виконали завдання і прийняли участь в обговоренні і взаємоперевірці;
- видачу додаткових індивідуальних завдань здобувачам, які не одержали заліку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3,4

ПРОЄКТУВАННЯ ВИХОВНИХ СИСТЕМ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Мета заняття: на основі знань суті освітньо-виховних систем, їх ознак, структури, особливостей функціонування у сучасному освітньому просторі сформувати вміння аналізувати та проєктувати виховні системи в професійній освіті з урахуванням сучасних соціально-економічних реалій.

Питання для підготовки до заняття:

1. Охарактеризувати суть освітньо-виховної системи.
2. Виокремити та надати характеристику компонентам освітньо-виховної системи.
3. Визначити основну ідею проєктування виховних систем професійної освіти.
4. Охарактеризувати та визначити особливості існуючих виховних систем професійної освіти.

Завдання, що виконуються на занятті:

1. Проаналізувати існуючі виховні системи закладів професійної освіти. Результати оформити у відповідності до таблиці:

Аналіз виховних систем закладів професійної освіти

Назва закладу професійної освіти	Мета виховної системи	Напрями виховної діяльності	Виховні заходи

2. Визначити й обґрунтувати особливості сучасних виховних систем закладів професійної освіти та шляхи їх адаптування до існуючих соціально-економічних реалій.

2. Здійснити проєктування виховної системи закладу професійної освіти із врахуванням потенційних можливостей і загроз зовнішнього середовища. Результати проєктування презентувати у вигляді таблиці:

Виховна система закладу професійної освіти

Компонент виховної системи	Зміст компоненту	Урахування компоненту виховної системи в закладі професійної освіти
Суб'єктно-середовищний		
Ціннісно-орієнтаційний		
Функціонально-діяльнісний		
Діагностико-результативний		

ПІДСУМКИ ЗАНЯТТЯ

Підведення підсумків заняття передбачає:

- оцінку:
 - ступеня й рівня підготовки групи й окремих здобувачів до заняття (шкала оцінювання: не підготовлені, підготовлені частково, підготовлені);
 - активності в обговоренні результатів виконання завдань (кількість здобувачів, що брали участь у виконанні завдань);
 - правильності виконання завдань (загальна кількість здобувачів, що виконали завдання без помилок);
- виставлення заліку за підсумками роботи здобувачів, що виконали завдання і прийняли участь в обговоренні і взаємоперевірці;
- видачу додаткових індивідуальних завдань здобувачам, які не одержали заліку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5,6

СИСТЕМА РОБОТИ ПЕДАГОГА З ДОБОРУ КОМПЛЕКСУ ОПТИМАЛЬНИХ І ДОЦІЛЬНИХ МЕТОДІВ, ФОРМ І ЗАСОБІВ ВИХОВНОГО ВПЛИВУ НА ОСОБИСТІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Мета заняття: на основі знань категорій виховання, існуючих методів, прийомів і засобів реалізації виховного процесу та умов їх доцільного вибору у відповідності до цілей виховання у професійній освіті сформулювати вміння визначати та обґрунтовувати ефективний інструментарій виховного впливу на особистість у закладах професійної освіти.

Питання для підготовки до заняття:

1. Охарактеризувати основні категорії виховання.
2. Визначити напрями виховання у професійній освіті.
3. Надати характеристику поняттям «метод виховання», «прийом виховання», «засоби виховання».
4. Визначити суть та умови використання методів формування свідомості особистості.

5. Охарактеризувати методи організації діяльності і формування досвіду поведінки. Виокремити умови їх ефективного використання.

6. Надати характеристику методам стимулювання і корекції поведінки людини. Визначити фактори успішності їх використання.

Завдання, що виконуються на занятті:

1. Визначити й обґрунтувати доцільні методи, форми й засоби виховного впливу на особистість у відповідності до напрямів виховання у професійній освіті. Для представлення результатів скористатися формою таблиці:

Вибір інструментарію виховного впливу на особистість у закладах професійної освіти

Напрямок виховання	Доцільні методи виховного впливу	Доцільні форми виховного впливу	Доцільні засоби виховного впливу

2. Обґрунтувати передумови виокремлення зазначеного інструментарію виховного впливу для забезпечення цілей виховання у професійній освіті.

ПІДСУМКИ ЗАНЯТТЯ

Підведення підсумків заняття передбачає:

- оцінку:
 - ступеня й рівня підготовки групи й окремих здобувачів до заняття (шкала оцінювання: не підготовлені, підготовлені частково, підготовлені);
 - активності в обговоренні результатів виконання завдань (кількість здобувачів, що брали участь у виконанні завдань);
 - правильності виконання завдань (загальна кількість здобувачів, що виконали завдання без помилок);
- виставлення заліку за підсумками роботи здобувачів, що виконали завдання і прийняли участь в обговоренні і взаємоперевірці;
- видачу додаткових індивідуальних завдань здобувачам, які не одержали заліку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7,8

ЗМІСТОВНЕ ПЛАНУВАННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЯК ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Мета заняття: на основі знань підходів до планування виховної роботи у закладах професійної освіти, змісту й напрямів виховання, особливостей становлення особистості у процесі соціалізації в закладах професійної освіти сформулювати вміння здійснювати змістовне планування виховної роботи у професійній освіті.

Питання для підготовки до заняття:

1. Надати характеристику поняттю «зміст виховання у професійній освіті» та встановити вимоги щодо його проектування.
2. Виокремити напрями виховання у професійній освіті.
3. Визначити суть і вимоги до морального виховання особистості в професійній освіті.
4. Встановити особливості трудового виховання здобувачів у закладах професійної освіти.
5. Надати характеристику статевого виховання у професійній освіті.
6. Охарактеризувати завдання правового виховання у закладах професійної освіти.
7. Визначити особливості громадянського виховання особистості у професійній освіті.
8. Охарактеризувати суть і особливості фізичного виховання у закладах професійної освіти.

Завдання, що виконуються на занятті:

1. Розробити план виховної роботи закладу професійної освіти у вигляді таблиці:

План виховної роботи закладу професійної освіти

Напрямок виховної роботи	Виховні заходи	Термін проведення	Відповідальні
Моральне виховання			
Трудове виховання			
Статеве виховання			
Правове виховання			
Громадянське виховання			
Фізичне виховання			

ПІДСУМКИ ЗАНЯТТЯ

Підведення підсумків заняття передбачає:

- оцінку:
 - ступеня й рівня підготовки групи й окремих здобувачів до заняття (шкала оцінювання: не підготовлені, підготовлені частково, підготовлені);
 - активності в обговоренні результатів виконання завдань (кількість здобувачів, що брали участь у виконанні завдань);
 - правильності виконання завдань (загальна кількість здобувачів, що виконали завдання без помилок);
- виставлення заліку за підсумками роботи здобувачів, що виконали завдання і прийняли участь в обговоренні і взаємоперевірці;
- видачу додаткових індивідуальних завдань здобувачам, які не одержали заліку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9,10

ІНІЦІЮВАННЯ, РОЗРОБЛЕННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЛЕКСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ВИХОВНИХ ПРОЄКТІВ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Мета заняття: на основі знань суті інноваційних виховних проєктів, їх структури, особливостей розроблення та реалізації у професійній освіті сформувати вміння ініціювати, розробляти й реалізувати комплексні інноваційні виховні проєкти у сфері професійної освіти.

Питання для підготовки до заняття:

1. Охарактеризувати поняття «виховний проєкт».
2. Визначити відмінні ознаки традиційних та інноваційних виховних проєктів.
3. Встановити умови ініціювання діяльності щодо розроблення інноваційного виховного проєкту у закладах професійної освіти.
4. Визначити та охарактеризувати структурні елементи інноваційних виховних проєктів у професійній освіті.
5. Охарактеризувати умови ефективної реалізації інноваційних виховних проєктів у закладах професійної освіти.

Завдання, що виконуються на занятті:

1. Розробити інноваційний виховний проєкт для закладу професійної освіти у вигляді таблиці:

Інноваційний виховний проєкт для закладу професійної освіти

Повний опис проєкту	
Проблема (передумови, обґрунтування необхідності реалізації проєкту)	
Мета проєкту	
Пропоноване рішення вирішення проблеми і його обґрунтування	
Цільова аудиторія проєкту	
План заходів з реалізації проєкту	
Аналіз очікуваних результатів реалізації проєкту	

2. Реалізувати фрагмент розробленого інноваційного виховного проєкту на практичному занятті.

ПІДСУМКИ ЗАНЯТТЯ

Підведення підсумків заняття передбачає:

- оцінку:
 - ступеня й рівня підготовки групи й окремих здобувачів до заняття (шкала оцінювання: не підготовлені, підготовлені частково, підготовлені);
 - активності в обговоренні результатів виконання завдань (кількість здобувачів, що брали участь у виконанні завдань);
 - правильності виконання завдань (загальна кількість здобувачів, що виконали завдання без помилок);
- виставлення заліку за підсумками роботи здобувачів, що виконали завдання і прийняли участь в обговоренні і взаємоперевірці;
- видачу додаткових індивідуальних завдань здобувачам, які не одержали заліку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11,12

ВИЗНАЧЕННЯ МЕНЕДЖЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ПЕДАГОГА В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Мета заняття: на основі знань етапів організації виховного процесу в закладах професійної освіти, особливостей управління ним, основ раціонального використання часу при реалізації педагогом менеджерської діяльності сформулювати вміння визначати менеджерські якості педагога в умовах організації процесу виховання в професійній освіті та реалізувати цю діяльність за допомогою технології тайм-менеджменту.

Питання для підготовки до заняття:

1. Охарактеризувати етапи організації виховного процесу в закладах професійної освіти.
2. Визначити суть управління процесом виховання в закладах професійної освіти.
3. Встановити умови ефективного управління виховним процесом в закладах професійної освіти.
4. Визначити перелік менеджерських якостей, що мають бути розвинені у педагогів для ефективного управління процесом виховання в професійній освіті.
5. Визначити суть тайм-менеджменту як технології раціонального використання часу при організації процесу виховання в професійній освіті.
6. Охарактеризувати правила тайм-менеджменту.

Завдання, що виконуються на занятті:

1. Визначити менеджерські якості, що мають бути розвинені у педагогів для ефективного управління процесом виховання в професійній освіті. Здійснити ранжування виокремлених менеджерських якостей за їх значущістю з позиції ідеального педагога-менеджера. Результати представити у вигляді таблиці:

Менеджерські якості педагогів як організаторів виховного процесу в професійній освіті

Етап організації процесу виховання	Менеджерські якості, що забезпечать ефективність реалізації етапу	Значущість менеджерської якості у загальній структурі особистості ідеального педагога
Визначення мети виховання		
Планування виховної роботи		
Реалізація плану виховної роботи		
Спонування вихованців до самостійної роботи з розвитку особистості		

2. Визначити ступінь сформованості у здобувачів навичок раціонального використання часу за допомогою тестування:

На кожне з питань дати один з трьох можливих варіантів відповідей: "Так", "Іноді", "Ні".

1. У будь-якій роботі я намагаюся мати запас (резерв) часу, на будь-який випадок

2. Я чітко знаю свої довгострокові цілі, постійно тримаю їх в розумі і періодично обмірковую способи їх досягнення.

3. Я регулярно використовую делегування, доручаючи іншим людям виконання важливих для мене завдань.

4. Я детально планую кроки, етапи досягнення своїх цілей.

5. Я розумію, що спілкування з друзями в робочий (навчальний) час - перешкода, і намагаюся уникати таких ситуацій.

6. Я поважаю і ціную власний час і намагаюся домогтися поваги до свого часу і від інших людей.

7. Для планування свого часу я використовую нотатник.

8. Кожен день я починаю з визначення того, що потрібно зробити в першу чергу.

9. У своїх справах я строго дотримуюся встановлених мною термінів.

10. Я добре знаю власні біоритми і планую свої справи з урахуванням своїх «внутрішніх годин».

11. Я вмію і намагаюся коротко говорити по телефону.

12. Я досить наполеглива людина і зазвичай, незважаючи на перешкоди та відволікання, продовжую працювати за планом.

13. Перед початком будь-якої роботи я ретельно обмірковую її, планую, що мені може знадобитися, терміни та етапи роботи і т. п.

14. Я вмію говорити «ні» несподіваним справам і людям.

15. В кінці робочого (навчального) дня я аналізую все, що сталося, обмірковую, що мені заважало, а що допомагало вчасно виконати роботу.

16. Рутинні справи я намагаюся робити великими блоками, швидко, немов «потокком».
17. Я регулярно працюю з органайзером, записником і т.п. засобами, що допомагають мені краще управляти своїм часом.
18. Я вмію братися за будь-яку роботу швидко і рішуче, без попередньої «розкачки».
19. Навіть випадкові втрати часу (дорога, стояння в черзі) я намагаюся використовувати з користю.
20. Я вважаю, що відпочинок - це зміна діяльності, його також треба планувати і продумувати.
21. Мені легко попросити допомоги у інших людей, особливо, якщо це допоможе мені краще розподілити і спланувати мій час.
22. Зазвичай я легко розумію, які з моїх справ є найбільш важливими, і їх потрібно виконати в першу чергу.
23. Я маю чітке уявлення про свою майбутню кар'єру.
24. Я раніше вже цікавився різними системами і методами управління часом.
25. У мене є власна система управління особистим часом.

Обробка результатів тесту:

За кожен відповідь «Так» ви отримуєте 2 бали,

за відповідь «Іноді» - 1 бал,

за відповідь «Ні» - 0 балів.

Складіть отримані вами за кожне питання бали.

Якщо ваш результат від 40 до 50 балів - ви маєте високу особистісну компетентність в управлінні часом.

Якщо ваш результат від 29 до 39 балів - у вас середня (нормальна) компетентність в управлінні часом.

Якщо ваш результат від 18 до 28 балів - низька компетентність в управлінні часом.

Результат менше 17 балів вказує на те, що ви недостатньо компетентні в управлінні власним часом. Швидше за все, ви непродуктивно витрачаєте дорогоцінні хвилини і години свого життя, або їх розкрадають оточуючі.

3. Проаналізувати власні переваги й недоліки при реалізації елементів тайм-менеджменту (додаток А) та розробити персональну систему ефективного використання часу у вигляді таблиці:

Персональна система використання часу

Елементи системи тайм-менеджменту	Сильні сторони (що залишити, розвинути)	Слабкі сторони (залишити, позбавити)
1. Постановка мети		
2. Планування		
3. Прийняття рішення		
4. Виконання рішення		
5. Контроль		

4. Визначити власні поглиначі часу, їх можливі причини та заходи з усунення у вигляді таблиці:

Поглиначі часу

Поглинач часу	Можливі причини втрати часу	Заходи по їх усуненню

ПІДСУМКИ ЗАНЯТТЯ

Підведення підсумків заняття передбачає:

- оцінку:
 - ступеня й рівня підготовки групи й окремих здобувачів до заняття (шкала оцінювання: не підготовлені, підготовлені частково, підготовлені);
 - активності в обговоренні результатів виконання завдань (кількість здобувачів, що брали участь у виконанні завдань);
 - правильності виконання завдань (загальна кількість здобувачів, що виконали завдання без помилок);
- виставлення заліку за підсумками роботи здобувачів, що виконали завдання і прийняли участь в обговоренні і взаємоперевірці;
- видачу додаткових індивідуальних завдань здобувачам, які не одержали заліку.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна (базова) література

1. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. / Н. П. Волкова. – 4-те вид., стер. – Київ : Академвидав, 2012. – 616 с.
2. Зайченко І. В. Теорія і методика професійного навчання: навч. посіб./ І. В. Зайченко; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – 2-е вид., доп. та переробл. – Київ : Ліра-К, 2016. – 580 с.
3. Маценко Л. М. Теорія і методика виховання: навч. посіб. / Л. М. Маценко. – Київ : ЦП «Компринт», 2017. – 319 с.
4. Нагачевська З. І. Педагогіка : навч.-метод. посіб. – Івано-Франківськ : НАІР, 2020. – 144 с.
5. Пальчевський С. С. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./ С. С. Пальчевський. - 2-ге вид. – Київ : Каравела, 2012. – 496 с.
6. Педагогіка: базовий підручник для студентів вищ. навч. закладів / за ред. І. Ф. Прокопенка. – Харків : Фоліо, 2015. – 572 с.

Додаткова (допоміжна) література

1. Андрущенко В. Освіта без насильства / В. Андрущенко //Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часопис. – Київ : Педагогічна преса, 2017. – № 3. – С. 7–12.
2. Анєнкова І. П. Педагогіка: навч. посіб. / І. П. Анєнкова, М. А. Байдан, О. А. Горчакова, В. М. Руссол: – Львів : «Новий Світ 2000», 2020. – 567 с.
3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання – нова освітня філософія / І. Д. Бех // Позакласний час. – 2019. – № 4. – С. 42–54.
4. Васюк О. В. Історія педагогіки та освіти в Україні : підруч. / О. В. Васюк. – Київ : ЦП «Компринт», 2019. – 519 с.
5. Виховні заходи: національно-патріотичне виховання / упоряд. Н. Чиренко. – Київ : Шкільний світ, 2015. – 192 с.
6. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія: навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко – Донецьк, 2014. – 416 с.
7. Історія освітніх виховних систем : навч. посіб. / уклад. М. О. Давидюк. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2015. – 156 с.
8. Кучерявий О. Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Г. Кучерявий. – Київ : Слово, 2014. – 440 с.
9. Левківський М. В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб. / М. В. Левківський. – Київ : Центр учбової літератури, 2016. – 190 с.
10. Никитенко О. В. Професійно-особистісні якості як основа виховання майбутніх учителів / О. В. Никитенко // Людинознавчі студії : зб. наук. пр. Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. – Педагогіка, 2013. – Вип. 27. – С. 33–45.

11. Олексенко В. Формування соціальних почуттів у студентів / В. Олексенко // Вища освіта України : теорет. та наук.-метод. часопис. – Київ : Педагогічна преса, 2018. – № 2. – С. 71–76.
12. Педагогічна майстерність учителя: навч. посіб. / за ред. В. М. Гриньової, С. Т. Золотухіної. – Харків : ОВС, 2016. – 224 с.
13. Холковська І. Л. Методика виховної роботи: практикум / І. Л. Холковська. – Вінниця : Нілан ЛТД, 2016. – 208 с.
14. Ярощук Л. Теорія та методика виховання: навч. посіб. / Л. Ярощук. – Бердянськ, 2019. – 400 с.
15. Krasnyukova E. S. Historiography of the problem of the social bringing up of children at the orphanage establishments of the Crimea in the middle of the XIXth and at the beginning of the XXth centuries in the contemporary period / E.S. Krasnyukova // Global competition on the markets for labor, education and innovations: research articles, B&M Publishing, San Francisco, California, 2013. – P. 127–134.
16. Kelly M. The mythology of schooling: the historiography of American and European education in comparative perspective / M. Kelly // Paedagogica Historica. – 2014. – Vol. 50. – P. 756–773.

Інформаційні ресурси

1. Буяльська Т. Б. Робота кураторів академічних груп у вищому навчальному закладі /Т. Б. Буяльська, М. Д. Прищак, Л. А. Мацько [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://posibnyky.vntu.edu.ua/r_k/index.html.
2. Електронний ресурс Міністерства освіти та науки України – <http://www.mon.gov.ua>.
3. Електронний ресурс Національної Академії педагогічних наук України – <http://naps.gov.ua>.
4. Закон України «Про освіту». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
5. Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Портал знань – відкриті навчальні матеріали, дистанційне навчання, дистанційне тестування знань, вільний доступ до навчальних курсів різної тематики, освітні ресурси з інформаційних технологій, програмування, проектування програмного забезпечення. Режим доступу: <http://www.znannya.org>.
7. Програма підтримки вироблення стратегії реформування освіти «Система педагогічної освіти та педагогічні інновації». Режим доступу: <http://www.programs.edu.ua>.
8. Сайт дистанційної освіти УІПА – <https://do.uipa.edu.ua/my/>.
9. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>.

ДОДАТОК

Додаток А

Елементи системи тайм-менеджменту та керування ними

№	Елементи системи ТМ	Напрями та методи управління
1	Постановка мети	Створення у працівників високого рівню ТМ, почуття співпричетності «боротьба за час» Схрещення особистісних та ділових цілей (система залучення) Декларативне включення ТМ в особистісну та організаційну систему цінностей та цілей. Повний аналіз слабких та сильних сторін сформованої практики керування часом (SWOT-аналіз) Виділення пріоритетів Виділення рівнів цілей (цінності-цілі-задачі) Письмова фіксація термінів та перших кроків (ведення особливої ТМ документації)
2	Планування	Аналіз наявних затрат часу і на основі отриманих результатів нормування трудових операцій. При плануванні врахування всіх рівнів (від довгострокових до щоденних). Оптимальний розподіл часу за етапами майбутньої роботи. Вибір ресурсних стратегій («прискорити», «накопити», «уповільнити», «упорядкувати») та створення резервів. Реальне скорочення планових строків, зв'язане з системою мотивації (планувати заохочення за швидку роботу та покарання за відставання від плану)
3	Прийняття рішень	Використання стратегії виділення пріоритетів при прийнятті рішень, наприклад впорядкування справ за ступенем важливості та строкам. Побудова системи делегування. Оптимізація процедури прийняття рішень, наприклад ефективного проведення нарад. Впровадження заходів щодо вдосконалення способів та навиків роботи.
4	Виконання рішення	Модернізація розпорядку дня, в тому числі використання гнучких графіків роботи. Поділ справ на «гнучкі» та «жорсткі». Забезпечення ритмічності роботи, врахування особистісних біоритмів, чергування труда та відпочинку. Навчання навиків індивідуального планування часу. Впровадження заходів по вдосконаленню способів та навиків роботи.

5	Контроль	Розробка та письмова фіксація схем контролю (суб'єкти, об'єкти, способи, режим). Розробка каналів та способів «швидкого» оперативного контролю. Різносторонній контроль (процесу, результатів, самоконтроль).
---	----------	--

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Штефан Людмила Володимирівна
Ковальська Вікторія Сергіївна
Рубан Наталія Павлівна
Бачієва Лариса Олександрівна

НАУКОВО-ВИХОВНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Методичні рекомендації
до практичних занять для здобувачів вищої освіти третього
(освітньо-наукового) рівня денної та заочної форм здобуття освіти
за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 28.03.2025. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 1,2. Обсяг 0,599 Мб. Зам. № 129/25.
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна